

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Нові запитання на традиційній зустрічі:

VI Міжнародні соціологічні читання пам'яті Наталії Паніної

“Сучасні методи збирання і аналізу даних у соціології”

10 грудня 2012 року наукова спільнота соціологів вшанувала пам'ять видатної постаті у вітчизняній соціології Наталії Паніної, зібравшись у день її народження для обговорення актуальних наукових проблем і презентації високопрофесійних наукових доробків. Цього разу на Читаннях імені Наталії Паніної ключовим мотивом стали питання розвитку і застосування сучасних методів збирання даних, формування вибірки у відповідь на зміни в цих методах та актуалізацію певних проблем, а також застосування специфічних методів до аналізу даних.

Згідно з ідеєю Наталії Паніної, в організації Соціологічного центру підтримки й мотивування молодих науковців йде дедалі більше молоді. З одного боку, цього року термін конкурсу “Кращий молодий соціолог” був подовжений через нову умову щодо подання робіт англійською мовою, що відповідає “вимогам часу”, за словами О.Стегнія, проте є досить непростим завданням для виконання. З іншого боку, Читаннями цього року зацікавились багато молодих соціологів-науковців і студентів, і конференц-зал умістив найбільшу за останні роки аудиторію доповідачів і слухачів.

Із плином років у соціологічному співтоваристві не згасає полемічний запал. У досить різномірній науковій спільноті (наприклад, поміж прихильників теоретизування чи емпірії, кількісного чи якісного підходів) точаться дискусії й розглядаються справді нові можливості розв'язання методологічних і методичних питань української соціології сьогодення. Тож, як завважив Президент САУ **Віль Бакіров**, відбувся діалог молодих і більш досвідчених старших соціологів на тему методів, яким багато уваги приділяла Наталія Вікторівна.

Першим дискусійне обговорення, яке тривало далі за межами сесій, розпочав постійний і, мабуть, найактивніший учасник Читань, гість з Угорщини, директор Центру соціальної політики Університету Корвінус **Пал Тамаш**. Він розглянув розвиток соціальних досліджень від їх появи та інституціоналізації до сьогодення: шлях від університетських, з використанням студій статистики за прикладом інших уже усталених наук (психології, біології) з їхніми канонами до великомасштабних розробок на замовлення у дослідницьких центрах і, нарешті, до формування “транснаціональної мережі вчених”.

Представник університету “Вища школа економіки” **Едуард Понарін** продемонстрував можливості пуасонівської та від'ємної біноміальної регресії в аналізі чинників, що впливають на самогубства, із використанням масиву даних, що міс-

тять не тільки соціальні й демографічні, а й природні й економічні характеристики, зібрані впродовж п'яти років у Дніпропетровську. Використані методи дають змогу аналізувати нелінійні причинні впливи із запізненням (“слідом”).

Продовжуючи тему багатовимірних методів аналізу, директор Київського міжнародного інституту соціології **Володимир Паніотто** і його аспірант **Антон Грушецький** аргументували слухність моделювання соціальних процесів, спираючись на результати моделі прогнозування мовної ситуації в Україні з використанням агентно-орієнтованого підходу.

Завідувач відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій Інституту економіки та прогнозування НАНУ **Ольга Балакірева** поділилася досвідом використання методів побудови вибірки застосовно до важкодоступних груп населення.

Наприкінці першої частини Читань виступив один із найактивніших членів конкурсної комісії Соціологічного центру Наталії Паніної, завідувач кафедри соціології Східноукраїнського університету імені В.І.Далі **Борис Нагорний**.

Друга частина Читань відбувалася у формі круглого столу. Поряд із виступами молодих науковців, котрі також ділилися досвідом застосування нових підходів і методів до збирання й аналізу даних, виникали дискусії з приводу якості аналізу досліджень, граничних умов застосування знання, отриманого внаслідок використання різних методів, кількісного та якісного підходів, побудови адекватних пояснювальних моделей тощо. Викладач Національного університету “Кієво-Могилянська академія” **Олександр Виноградов** запропонував на розгляд застосування програми Mplus, окресливши коло питань, які вона дає змогу розв'язати. **Ксенія Гацькова**, докторант Університету Констанца, розповіла про можливості та особливості експерименту з дискретного вибору для виявлення преференцій споживачів (вибір продуктів та послуг) та аналізу прийняття рішень (чи голосувати, чи змінювати місце роботи, чи переїхати в іншу країну). **Сергій Дембіцький**, молодший науковий співробітник Інституту соціології НАНУ розповів про переваги якісних методів у соціології та застосування метааналізу. Мабуть, одним із найгучніших закликів до соціології по допомогу стала доповідь голови видавничого дому “СофтПрес” **Еліни Шнурко-Табаквої**, котра разом із колегами, досліджуючи результати Парламентських виборів 2012 року, виявила відхилення від природного, нормального розподілу результатів голосування залежно від часу та явки, тобто ймовірність “вкидання” бюлетенів.

Представниця Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна **Ольга Кислова** ознайомила присутніх із розмаїттям і можливостями застосування інтелектуального аналізу даних у соціології. Її колега **Надія Коритнікова** запропонувала розгляд стадій підвищення рівня досяжності респондентів в онлайн-опитуваннях (технічний доступ — презентаційна модель — стратегія набору респондентів — схема підготовки вибірки). Представник Національного університету “Кієво-Могилянська академія” **Олег Іванов** поділився результатами кількісного контент-аналізу комунікативних взаємодій українських і російських політиків у термінах синхронності, ініціативності й консолідації; аналіз здійснювався із використанням ще недостатньо застосовуваних у вітчизняній соціології методів аналізу часових рядів та двостороннього тесту причинності Грейнджера. Завершальний виступ круглого столу став вельми знаковим — молодший науковий співробітник Інституту соціології НАН України **Тетяна Загороднюк** нагадала присутнім про визначні досягнення і розробки Н.В.Паніної з тестових методик у вітчизняній соціології, якими нині користуються всі професійні соціологи України.

Підсумовуючи в найзагальніших рисах Читання 2012 року, можна говорити, що ми пересвідчилися, що розвиток методів збирання, відбору та аналізу даних відбувається досить швидко, і хоча кожен із методів має свої обмеження, учасники Читань окреслили шляхи розв'язання конкретних дослідницьких задач із застосуванням сучасних методів. І навіть якщо не кожен дослідник використовуватиме ті нові методи, котрі вже опанували деякі його колеги-соціологи, Читання посприяли розширенню обізнаності про наявність раніше маловідомих методів та підходів до аналізу даних і сприяли спілкуванню, обміну досвідом, кооперації соціологів України й інших країн, налагодженню професійних контактів. Звісно, кожен метод має обмеження у застосуванні, проте завдяки спільним зусиллям і співпраці наукової соціологічної спільноти уможливорюються дедалі професійніший опис та слушне пояснення моделей соціального життя. І варто ще раз згадати світле ім'я Наталії Паніної, завдяки якій ми регулярно збираємося разом і зберігаємо та творимо інтелектуальне середовище української соціологічної науки.

ТЕТЯНА ЛЮБИВА,

*кандидат соціологічних наук,
молодший науковий співробітник відділу методології та методів соціології
Інституту соціології НАН України*